

Обраћање високог представника Кристијана Шмита Савјету безбједности Уједињених нација

Вјеродостојна је

изговорена ријеч

Госпођо предсједнице, поштовани чланови Савјета,

Част ми је да се обратим овом угледном тијелу први пут у својству високог представника, представљајући 61. извјештај високог представника, имајући у виду да је добра пракса и да је важно информисати Уједињене нације о дешавањима у Босни и Херцеговини. Обзиром да је прошло девет мјесеци од када сам преузео ту улогу, могу да потврдим да то ни у ком смислу није лак посао. Али је вриједно труда и част ми је да га обављам.

Желим да нагласим да грађани Босне и Херцеговине заслужују разумијевање и посвећеност међународне заједнице. Ради се о људима који су вриједни, окренути миру, из свих етничких заједница и остали. Заиста су на добром путу ка европским интеграцијама, али у међувремену се треба посветити и пратити одређене политичке препреке.

На почетку да будем јасан да, иако постоје пријетње уставном поретку Босне и Херцеговине које долазе прије свега из једног дијела земље, озбиљни изазови његовој функционалности постоје у цијелој земљи, а ја ћу да се позабавим најозбиљнијим.

Даме и господо,

У априлу се навршило 30 година од почетка рата у Босни и Херцеговини. Још од прошле године, грађани те земље, па чак и међународни медији, шпекулишу о могућности новог рата. У Сарајеву су се испред моје канцеларије окупили демонстранти апелујући на мене да интервенишем да се то не деси.

Више од 26 година од потписивања Општег оквирног споразума за мир, Босна и Херцеговина је и даље земља трауматизована ратом. Свака особа која је проживјела рат још увијек је на овај или онај начин рањена. И видим да је жеља за очувањем мира присутна и код Срба, Хрвата, Бошњака и других.

И не само то, ово колективно сјећање баца дуге сјене на млађе генерације, рођене у рату и послије рата – које, суочене са сталном нестабилношћу, нажалост напуштају земљу у рекордном броју.

Сукоб у Украјини, не тако далеко, отрежњујући је подсјетник да ни у 21. вијеку није немогућ још један рат на европском тлу. У том контексту, гостујући сенатор Сједињених Држава недавно је рекао у Сарајеву: “Ово је веома забрињавајуће вријеме” за Босну и Херцеговину. Не постоји конкретна опасност од рата, али могућност подгријавања тензија или креирања инцидентних ситуација остаје велика.

У том контексту, захвалан сам на континуираном присуству мисије ЕУФОР-АЛТЕА, војног партнера ОНР-а, као мјери изградње повјерења и неопходног механизма за очување мира и стабилности у Босни и Херцеговини. Али зашто је међународно присуство, осмишљено у Дејтону, и даље потребно 2022. године?

У свом извјештају генералном секретару, напомињем да, као и у претходном периоду, власти Републике Српске настављају са реториком и дјеловањем, између осталог и усвајањем закона, који нарушавају или имају потенцијал да наруше уставни оквир Босне и Херцеговине.

У децембру је Скупштина Републике Српске усвојила закључке којима се ентитетској влади налаже да се повуче из неколико претходних споразума о преносу надлежности са ентитета на државу, укључујући одбрану, индиректно опорезивање и правосуђе. Закључци обавезују Владу Републике Српске да у року од шест мјесеци донесе ентитетске законе у овим областима са одредбама које државне законе проглашавају неважећим у том ентитету.

Уколико би се провело, то би у најмању руку значило повлачење Републике Српске из заједничких Оружаних снага Босне и Херцеговине – што је резултат једне од најзначајнијих реформи дејтонске ере и једно од најпозитивнијих достигнућа протеклих година – и потенцијално формирање њене сопствене војске. За сада је такав покушај заустављен уз помоћ међународне заједнице.

Водећа владајућа политичка партија у Влади Републике Српске у више наврата се залагала за “мирну дисолуцију” земље, а потом је циљ својих законодавних подухвата означила као “независну Републику Српску у оквиру дејтонске Босне и Херцеговине”.

Недавно сам разговарао са једним шефом државе из овог региона. Рекао ми је: Не требате да заборавите да у овом региону нема мирне дисолуције. Не желим коментарисати, него само подијелити са вама ово запажање.

Израз “изворни Дејтон”, који често користе власти Републике Српске, заправо показује непоштивање Устава. Промјене уставног поретка не могу се спровести једнострано, него само заједничким одлукама у парламенту, при чему морају да се поштују одлуке Уставног суда и дејтонски принципи. Више пута

сам позивао на разговор о евентуалним структуралним потребама за побољшањем структуре Устава, али са ове стране нисам добио никакав одговор. Високи представник, као одговорни тумач Општег оквирног споразума за мир, према члану V Анекса 10, осигураће поштивање ових темељних обавеза.

До каквих закључака би грађани у било којем друштву могли доћи, а посебно у друштву које се још увијек опоравља од траума, слушајући такву реторику?

Оно што власти Републике Српске у ствари желе једностраним повлачењем из споразума о преносу надлежности на државу, када би се спровело, постигло би, *де фацто* отцјепљење ентитета иступањем из уставног оквира и преузимањем надлежности државе.

Наглашавам да ентитети Босне и Херцеговине постоје на основу Устава. Они су уставни дио државе, али немају право на отцјепљење. Најављени потези власти Републике Српске доводе у питање суверенитет Босне и Херцеговине. Ја, као високи представник, и Управни одбор Савјета за провођење мира, определијељени смо за очување суверенитета и територијалног интегритета Босне и Херцеговине.

Дужност међународне заједнице је, у складу са Општим оквирним споразумом за мир, да штити права сва три конститутивна народа и осталих, како би сви грађани могли да изразе свој идентитет тако да ниједан не доминира над другим.

Крајем прошле године састао сам се са представницама Удружења Покрет мајки енклава Сребренице и Жепе, Жене Сребренице, Мајке Сребренице, и Жене Подриња, које су живи подсјетници на то колика је цијена рата. И овог јула оне ће још једном да обиљеже геноцид који је почињен у Сребреници 1995. године. Међународна заједница мора да размотри све мјере које јој стоје на располагању како би обезбиједила да у Босни и Херцеговини превлада мир.

Морамо да наставимо са напорима на јачању помирења и друштвене кохезије, који до сада нису испуњени. Са тим у вези, морам да

напоменем да школски програми који се радикално разликују по етничким линијама нису начин да се превазиђу сјенке прошлости. Дакле, разлике између Срба, Хрвата, Бошњака и других морају да се поштују, али мора да постоји и определијељеност да се допринесе цјелини.

Могу да извијестим да се много ради на том питању у цивилном сектору. Имамо позитивне вијести из Брчког, кондоминија Републике Српске и Федерације, гдје је у плану подизање заједничког споменика жртвама рата без подјела на основу различитих етничких позадина жртава. Мислим да је то значајан корак.

Даме и господо,

Не само од прошле године већ дуги низ година, Босна и Херцеговина је заглављена у циклусу криза које креирају политички лидери. Исто толико година, међународна заједница у Босни и Херцеговини заговара „одговорност домаћих органа“.

Имајући у виду стално оспоравање Општег оквирног споразума за мир у протеклој деценији, амбасадори Управног одбора Савјета за провођење мира (ПИЦ) и ја сложили смо се да је потребан другачији одговор.

Уз подршку Управног одбора, искористио сам своја извршна овлаштења као високи представник и донио одлуке као одговор на незаконите и дестабилизујуће кораке које су предузеле власти Републике Српске.

Те одлуке се односе на *Закон о непокретној имовини која се користи за функционисање органа јавне власти*, који је Република Српска усвојила у фебруару ове године. Овај закон крши неколико правоснажних одлука Уставног суда Босне и Херцеговине. Међутим, након 27 година нисмо у могућности доћи до закона на државном нивоу о преносу државне имовине на различите нивое јавних услуга и јавних потреба. То је

поражавајуће, и радује ме да се сада, након моје одлуке, чини да постоје покушаји да се сједне заједно и ради на овоме, што видим као врло, врло неопходно.

Примјена овог закона онемогућила би прихватљиво и одрживо рјешавање питања државне имовине, што је од 2008. године први циљ програма 5+2.

Умјесто да својим овлаштењима дјелујем у име ентитетске скупштине и поништим тај закон, наложио сам суспензију његове примјене све док он не дође пред Уставни суд. Дакле, вратио сам то институцијама државе.

Ове одлуке нису донесене олако, и прибјегнуто им је као крајњем средству, након што су исцрпљене све друге могућности, укључујући дијалог и апеле на највише нивое руководства Републике Српске.

Ипак, уколико законодавно тијело Републике Српске не измијени своје закључке из децембра, у питању је 130 закона. Зато сам искористио прилику да јасно нагласим да би било какав законодавни акт којим би се нарушавала структура Устава био неприхватљив. На њему се треба радити заједно са ЕУ и са другим партнерима како би се дошло до бољих закона који поштују Устав Босне и Херцеговине.

Подржавајући примјену мојих овлаштења као високог представника, те циљаним санкцијама и повлачењем средстава од стране појединих земаља, међународна заједница је показала да је спремна заузети другачији приступ у Босни и Херцеговини.

Увијек ћемо да тежимо дијалогу као првој опцији. Снажно сам се залагао и још увијек се залажем да се до рјешења дође у надлежним институцијама, било да је ријеч о државној имовини, негирању геноцида, помирењу или било којем другом питању са којим се земља суочава.

Ако се уставни поредак жели измијенити или побољшати, то морају да учине изабрани представници који раде на томе да се нађе законско рјешење. Једнострано узурпирање надлежности без успостављања заједничког правног основа супротно је Дејтону. Нећемо да мирно сједимо док странке настоје да униште 26 година мира, стабилности и напретка.

Даме и господо,

Иако су потези власти Републике Српске оправдан разлог за забринутост, то не умањује разочарење међународне заједнице због нефункционалности у Федерацији, другом ентитету.

Три и по године након општих избора 2018., и пет мјесеци прије општих избора 2022., странке у Федерацији још увијек нису постигле договор и именовале нову владу. Тако је и у Херцеговачко-неретванском кантону.

Дакле, у том кантону и на нивоу Федерације и даље сједе владе из мандата 2014.-2018. То је повреда основних демократских принципа, а посебно изражене воље бирача.

Остала кључна именовања у Федерацији и даље нису проведена, између осталог и именовање судија у Уставни суд Федерације.

Нажалост, ова питања везана су са преговорима о изборним реформама између двије главне странке у Федерацији, бошњачке СДА и хрватског ХДЗ-а, при чему потоња користи питање именовања као средство за поткусуривање. Ипак, договор је и даље недостижан.

У контексту државне имовине, иако власти Федерације нису покушале да уведу законе којима би нарушиле примат државе, нису ни ажурирале своје постојеће законе и ускладили их са одлукама Уставног суда БиХ у том погледу. Позвао сам надлежне федералне и кантоналне власти да исправе ту ситуацију.

Штавише, постоје извјештаји о очигледним кршењима Забране

располагања државном имовином и позивам надлежне правосудне органе да истраже и процесуирају такве случајеве, ма гдје они били.

Као што сам поменуо, договор о изборним реформама није постигнут упркос двогодишњем неуморном ангажману САД-а и ЕУ у тим преговорима. Упркос генералном договору међу странкама о пакету амандмана за побољшање транспарентности и враћање повјерења бирача, за поштовање одлука међународних и домаћих судова у изборном процесу, тај пакет није усвојен.

Иако још има времена за договор у посљедњем моменту, 2022. је година општих избора, и избори могу и биће одржани по распореду у октобру, као што су општи избори одржани по распореду и 2018. године.

Одржавање редовних, поштених и слободних избора је обавеза из Општег оквирног споразума за мир и грађанима мора да се омогући да изразе своју вољу кроз демократски процес.

Обзиром да је пред нама предизборна кампања, позивам све политичке странке да се понашају културно и њихово достојанствено.

Даме и господо,

Као високи представник, и даље се састајем са политичким лидерима и другим саговорницима у Босни и Херцеговини, као и са лидерима у региону, укључујући сусједну Србију и Хрватску, те оближњу Мађарску. Иако се не слажемо увијек и у свему, захвалан сам на њиховој перспективи. Свако има важну и утицајну улогу у изградњи конструктивног дијалога, а мени су пренијета нека охрабрујућа опредјељења.

Састао сам се и са онима који су одговорни за политику према Западном Балкану у разним пријестоницама, прије свега држава чланица Управног одбора Савјета за провођење мира. Не само

због хитности када је ријеч о тренутној ситуацији већ и због потребе за поновним ангажманом тих пријестоница у извршавању задатака који буду пред нама када се коначно вратимо на прави пут. У међувремену, Руска Федерација као чланица ПИЦ-а суспендовала је своје учествовање.

Вјерујем да би испуњавање програма 5+2 и препорука ЕУ не само ријешило одређене примједбе већ и допринијело трајном миру и стабилности, чиме би се суштински побољшао живот сваког грађанина Босне и Херцеговине.

То би смањило сталне и све бројније одласке младих људи из земље у потрази за бољим приликама – да не говоримо о владавини права и политичкој стабилности – ван земље.

У свом обраћању Заступничком дому на државном нивоу прошле јесени, нагласио сам важност укључивања у реформе на чврстом путу ка Европској унији, која остаје незамјењив партнер за будућност те земље. Постоји широко прихватање пута европских интеграција.

У том смислу, кључно је да европска врата остану отворена за Босну и Херцеговину и остатак Западног Балкана.

Даме и господо,

Босна и Херцеговина и међународна заједница, како ја то видим, налазе се на раскрсници. Оно што ће даље да се догађа и начин на који међународна заједница одлучи да реагује, имаће одјека широм Западног Балкана. Остајемо предијељени за Босну и Херцеговину и Општи оквирни споразум за мир.

Показали смо да смо спремни бити одлучни. Али такође цијенимо дијалог и отвореност. Надам се да ће и политички лидери Босне и Херцеговине пронаћи вриједност у томе и ослободити грађане које представљају даљих брига о новом сукобу.

То би међународној заједници дало прилику да смањи практични

ангажман у Босни и Херцеговини. Све док то није случај, из сопственог искуства видим да постоји изразита и значајна потреба да дејтонске институције остану ту и раде, те помогну људима у БиХ да остваре одржив развој те земље.

Хвала вам.